

Білоконь Михайло Вячеславович,

к. держ. упр.,

доцент кафедри права та європейської інтеграції,

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України,

м. Харків

ORCID 0000-0002-5389-7013

УДК 354+327.56

doi: 10.34213/ap.20.02.20

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Проаналізовано актуальні практики ЄС у сфері забезпечення глобальної та регіональної безпеки. Визначено місце протидії гібридним загрозам як складової комплексу забезпечення глобальної безпеки. Зіставлено здатність до реалізації національних інтересів держави і її спроможності у глобальному вимірі. Запропоновано шляхи інтенсифікації участі України в системі європейської протидії та попередження гібридних загроз через окреслення вектору безпекової інтеграції та напрямів інтенсифікації участі України в системі забезпечення спільної європейської політики безпеки та оборони.

Ключові слова: гібридні загрози; глобальна міжнародна безпека; глобальні загрози; європейська інтеграція; національні інтереси.

Постановка проблеми. Сучасний світ глобалізовано через всеосяжну багатосферну інтеграцію людства, відповідно й сучасні виклики прямо або опосередковано впливають на кожного індивіда у кожній сучасній суспільній системі. Забезпечення глобальної безпеки потребує пошуку колективної відповіді на глобальні виклики – комплексні та динамічні за своєю суттю. Таким чином, особливо гостро перед суспільством (а відтак і перед системами публічного управління) постають питання забезпечення охорони навколишнього середовища та суспільного здоров'я, протидії тероризму, нелегальній міграції, та гібридним загрозам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив визначити невирішені раніше частини загальної проблеми, а саме: шляхи суб'єктивізації держав на світовій арені через здатність концентрації на реалізації власних національних інтересів; співвідношення реалізації національних інтересів за рахунок інтересів інших держав та забезпечення принципів і норм міжнародного права; досвід використання “розумної сили” у міжнародних відносинах; визначення місця гібридних загроз у комплексі інших глобальних загроз; пошуки спільної європейської системи протидії глобальним загрозам і місця України в ній.

Мета статті визначається конкретними завданнями, а саме: проаналізувати актуальні практики ЄС у сфері забезпечення глобальної та регіональної безпеки; визначити місце протидії гібридним загрозам як складової комплексу забезпечення глобальної безпеки; зіставити здатність до реалізації національних інтересів держави зі спроможностями у глобальному вимірі; запропонувати шляхи інтенсифікації участі України в системі європейської протидії та попередження гібридних загроз.

Виклад основного матеріалу. Глобальну міжнародну безпеку фактично можна описати як стан, в якому перебуває вся система міжнародних відносин, коли всі її головні актори (суверенні країни та міжнародні організації) додержуються загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права [1].

© Білоконь М. В., 2020

Прагнення до такого стану, якщо не повністю нівелює, то як мінімум суттєво зменшує потяг до вирішення спірних питань та розбіжностей за допомогою сили або погроз.

Проте досить часто геополітичні реалії, які визначають складний взаємозв'язок між політикою, географією і системою міжнародних відносин, змушують реалізовувати власні національні інтереси різними державами за рахунок інших держав, порушуючи подекуди й ті ж самі принципи та норми міжнародного права.

Таким чином, на рівні з пандеміями, техногенними катастрофами та іншими глобальними загрозами з'являється й нова основа для їх формування та гібридизації. Країни-джерела гібридних загроз цілеспрямовано й масово використовують методи ведення гібридної війни проти своїх супротивників, таким чином порушуючи глобальну структуру міжнародної взаємодії.

Сучасне розуміння міжнародної політики передбачає застосування розумної сили для досягнення власних національних інтересів. Фактично це комбінація “жорсткої” й “м'якої” сили, коли поряд із використанням військових, економічних, і гібридних засобів впливу – формуються союзи, розвивається партнерство та інституції всіх рівнів для розширення свого впливу та встановлення легальності своїх дій [11].

Важливою в цьому питанні є розмита межа, яка визначає співмірність обґрунтованості використання розумної сили в міжнародних відносинах та формування гібридних загроз на глобальному рівні. Відповідно узгоджене застосування політики примусу, підривної діяльності, традиційних і нетрадиційних методів (тобто дипломатичних, військових, економічних, технологічних) [3] без формального оголошення війни – це ознаки гібридизації загроз саме глобальній безпеці, навіть якщо все це використовуються на певному локальному або регіональному рівні.

Фактично єдиного визначення гібридних загроз на сьогодні не існує [8], проте очевидно є їх системність і необхідність пошуку шляхів протидії їм, зокрема й на глобальному рівні, оскільки виникають вони саме на ньому.

Тож для національних урядів стає вкрай важливим сформуванню здатність до відсутності в умовах зовнішнього впливу та гібридної агресії надмірних змін у системах публічного управління, місцевого самоврядування та в структурах громадянського суспільства – фактично стійкість до гібридних загроз.

Європейська інтеграція – це суто регіональний об'єднавчий процес, але сучасні виклики глобальній безпеці особливо гостро проявляють себе саме на такому рівні. ЄС поступово змінюється, а його інституції намагаються знайти системні та адекватні відповіді на глобальні виклики, зокрема й на гібридні загрози.

Пошуки спільної європейської відповіді на виклики глобальній безпеці розпочалися наприкінці 1990-х років, коли було підписано Декларацію Сен-Мало [14]. В декларації йшлося про здатність ЄС до автономних дій, у тому числі й у питаннях використання військової сили. Проте окремо наголошувалося на готовності Союзу діяти згідно зі статтями 5 Вашингтонського та Брюссельського договорів, гарантуючи свої зобов'язання щодо забезпечення колективної оборони. В цьому контексті ЄС задекларував необхідність узгодження своїх новацій із зобов'язаннями країн-членів НАТО.

Наступними важливими етапами пошуків спільної європейської відповіді на виклики глобальній безпеці стали ухвалення Стратегії безпеки ЄС у 2003 р. та Глобальної стратегії ЄС 2016 р. В цілому стратегія 2003 р. була досить опти-

містичним документом із точки зору сприйняття майбутнього європейської інтеграції. Зокрема, текст документу починається словами: “Європа ніколи не була такою процвітаючою, такою безпечною та такою вільною”. З іншого боку, Глобальна стратегія ЄС 2016 р. починається дещо менш оптимістично: “Мета, навіть існування нашого Союзу ставиться під сумнів” [10].

Фактично спільну європейську відповідь на виклики глобальній безпеці у новій Глобальній стратегії ЄС передбачається шукати саме у “стратегічній автономії”, яка перекликається з ідеями, задекларованими на зустрічі у Сен-Мало в 1998 р. До того ж у новій стратегії концептуалізовано “стійкість” (resilience) Європи, очевидно перш за все саме викликам глобальній безпеці.

У контексті співвідношення європейської та євроатлантичної інтеграції в тому ж 2016 р. була підписана спільна декларація ЄС і НАТО, в якій виділялися сфери взаємодії цих двох організацій у пошуку відповідей на виклики глобальній безпеці: протидія гібридним загрозам; оперативне співробітництво, в тому числі на морі та з питань міграції; кібербезпека й оборона та ін. [12].

Більше того, ЄС 23 червня 2017 р. офіційно розпочав Постійне структурне співробітництво (Permanent structured cooperation – PESCO), яке спрямовується на проекти створення нових озброєнь, техніки, підвищення військових можливостей, та інші зобов’язання (зокрема, регулярного підвищення оборонних бюджетів та збільшення витрат на нове озброєння та обладнання) [18].

Наразі ЄС знаходить відповіді на виклики глобальній безпеці, в тому числі через розбудову власної інституційної структури протидії гібридним загрозам.

Таким чином у 2016 р. була прийнята Об’єднана структура протидії гібридним загрозам [1] як відповідний комплекс заходів Європейської комісії та Європейської служби зовнішньої дії. Крім того, прийнята рамкова програма з протидії гібридним загрозам ЄС [15] визначила спільну позицію ЄС з вироблення цілісного підходу з цього питання. А Оперативний протокол ЄС з протидії гібридним загрозам “EU Playbook”, підготовлений для реалізації вищезначеної рамкової програми, передбачає “загальний оперативний протокол між державами-членами, Комісією та Високим представником, де викладено ефективні процедури, яких необхідно дотримуватися в разі гібридної загрози, від початкової фази ідентифікації до заключної фази атаки і визначення ролі кожного інституту і учасника Союзу в цьому процесі” [17].

З 2017 р. в рамках Розвідувального і ситуативного центру ЄС (EU Intelligence and Situation Centre, EU INTSEC [13]) Європейської служби зовнішньої дії функціонує Центр аналізу гібридних загроз ЄС (EU Hybrid Fusion Cell), який займається збором та аналізом інформації стосовно гібридних загроз. Центр випускає періодичний звіт (так званий “Гібридний Бюлетень”) [2] щодо поточної ситуації у даній сфері для ознайомлення з ними інституцій та країн-членів ЄС [16].

Крім того, відповідно до меморандуму 2017 р. між США, Великобританією, Францією, Німеччиною, Швецією, Польщею, Фінляндією, Латвією та Литвою працює Європейський центр з протидії гібридним загрозам [19] (European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats), розташований у Гельсінкі.

Забезпечення європейської безпеки останніми роками стикається з усе більшою кількістю глобальних проблем. Йдеться, в тому числі, про забезпечення контролю за озброєнням (припинення дії Договору про ядерні сили середньої дальності) [4], тоді як основні геополітичні гравці зняли з себе взаємні обмеження щодо нарощування відповідного типу зброї масового ураження – Європі та євроатлантичному регіону в цілому доводиться виробляти нові механізми протидії такому типу загроз.

Пандемія COVID-19 змусила ЄС активніше формувати спільну політику в сфері охорони здоров'я (як частину спільної соціальної політики). Без необхідності протидії даній глобальній загрозі держави-члени навряд чи наважилися б у досяжному майбутньому інтенсифікувати інтеграцію в цьому напрямку, але інституції ЄС виявилися досить ефективними у виробленні спільних підходів протидії цій загрозі.

Таким чином, питання забезпечення глобальної безпеки не зводиться лише до протидії гібридним загрозам. Так само актуальними залишаються глобальні пандемії, глобальна зміна клімату, різні техногенні катастрофи, світові фінансові кризи й інші проблеми, спільні для всього людства. Ситуацію поглиблює також і взаємозалежність всього людства, яка посилюється в умовах глобалізації, тоді як події, що відбуваються в одній частині світу, практично рівною мірою зачіпають і регіони зовсім іншої частини світу.

Проте, за великим рахунком, будь-яку сучасну глобальну загрозу в тому чи іншому аспекті використовують у своїх цілях держави-джерела гібридних загроз. Це може бути як інформаційна, пропагандистська складова, так і безпосереднє використання (наприклад, у питаннях світового економічного спаду під час пандемії – потенційне нарощування економічного тиску на геополітичного супротивника). Таким чином, неможливо повністю виділити якусь одну загрозу глобальній безпеці з усього комплексу мультиплікації негативних ефектів так, що б розглядати її і протидіяти їй окремо й незалежно від інших, у тому числі гібридних загроз.

Розглядаючи актуальні проблеми забезпечення безпеки в Україні у контексті глобальних викликів, треба зазначити, що основним фактором у цьому питанні є те, що Україна – це не глобальний гравець. За великим рахунком, подекуди займаючись міжнародною діяльністю на регіональному рівні, Україна не стає провідним актором й на ньому. Водночас Україна залишається нарівні інші країни світу вразливою до глобальних загроз.

Основним аспектом суб'єктивізації держави на світовій арені є її здатність до концентрації на реалізації власних національних інтересів незалежно від об'єктивних, суб'єктивних, внутрішніх або зовнішніх умов, в тому числі на глобальному рівні.

Фундаментальними національними інтересами, законодавством України [5] визначаються суверенітет і незалежність, сталий розвиток економіки й суспільства, європейська та євроатлантична інтеграція (в тому числі й набуття членства в ЄС та НАТО). При цьому загрози національній безпеці України окреслюються у Стратегії національної безпеки та в інших документах з питань національної безпеки і оборони.

Станом на 2020 р. Стратегія національної безпеки України [7] визначає цілу низку загроз національній безпеці, з яких можна виділити й загрози глобального характеру, котрі вочевидь будуть подібними для всієї системи міжнародної взаємодії. Йдеться про: зміни клімату та зростання техногенного навантаження на навколишнє природне середовище; дисбаланс світового розвитку, та інструментів глобального управління; розвиток систем озброєнь на основі нових фізичних принципів; зростаючі виклики трансатлантичній та європейській єдності; посилення міжнародної конкуренції із застосуванням усіх інструментів національної сили; поширення міжнародного тероризму та міжнародної злочинності, зокрема у кіберпросторі; фінансово-економічні кризи; гібридну війну та агресивні дії Російської Федерації у різних геополітичних регіонах (в тому числі й проти України); високий ступінь невизначеності й непередбачуваності ситуації у світі в цілому [7].

Таким чином, Україна, не будучи глобальним гравцем, але маючи еквівалентні до глобальних виклики національній безпеці, має залучати допомогу для їх подолання. Великою мірою це виражається і спирається на активне задіяння в інтеграційних процесах в європейському та євроатлантичному регіоні.

Наприклад, створення Європейською службою зовнішньої дії експертної групи Стратком-Схід, яка спрямована на підтримку політики Східного партнерства в аспекті інформаційної безпеки та протистояння триваючим дезінформаційним кампаніям з боку Росії, дозволило Україні отримувати практичну підтримку ЄС у сфері інформаційної безпеки.

Участь у регіональних об'єднаннях, таких як "Люблінський трикутник" [6], який є новим форматом співпраці України, Польщі та Литви, в тому числі з питань протидії загрозам як у сфері безпеки, так і в інших сферах, дозволяє робити умовну транспозицію регіонального впливу у глобальний вимір.

Отже, основним вектором безпекової інтеграції України має стати інтенсифікація участі в системі європейської протидії та попередженні глобальних загроз – і через залучення до системи регіональних інституцій, і через регіональну політичну та безпекову взаємодію з союзниками. Відтак постає потреба конкретизації та уніфікації взаємодії із союзними державами України на рівні законодавства із закріпленням особливостей такої взаємодії та самого терміна "держава-союзник України".

Шукаючи відповідь на питання про місце України в забезпеченні власної й глобальної безпеки, доцільно розглянути його через трьохзначну матрицю: що Україна може зробити власними силами щодо забезпечення національної безпеки; що Україна може зробити із залученням іноземної союзної допомоги щодо забезпечення національної безпеки; що Україна може зробити щодо забезпечення безпеки своїх союзників (як складової міжнародної регіональної, або глобальної безпеки).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений вище аналіз актуальних практик ЄС у сфері забезпечення глобальної та регіональної безпеки показав, що спільну європейську відповідь на сучасні виклики слід шукати саме у "стратегічній автономії" та "стійкості" відповідно до Глобальної стратегії ЄС. Таким чином, країни-члени ЄС активізували формування спільної інституційної структури протидії загальносвітовим і регіональним загрозам (у тому числі й гібридним), не відмовляючись при цьому й від переваг євроатлантичного інтеграційного процесу.

Місце протидії гібридним загрозам у комплексі забезпечення глобальної безпеки визначається тим, що це питання не зводиться до попередження лише такого типу можливих небезпек. Проте де-факто будь-яку сучасну глобальну загрозу в тому чи іншому аспекті використовують у своїх цілях держави-джерела гібридних загроз.

Зіставлення здатності до реалізації національних інтересів зі спроможностями у глобальному вимірі показало, що основним аспектом суб'єктивізації держави на світовій арені є її здатність до концентрації на досягненні позитивної динаміки розвитку країни незалежно від об'єктивних, суб'єктивних, внутрішніх або зовнішніх умов, у тому числі на загальносвітовому рівні.

Таким чином, Україна, не будучи глобальним гравцем, але маючи еквівалентні до глобальних виклики національній безпеці, має залучати допомогу щодо їх подолання через інтенсифікацію участі в системі європейської протидії та попередження гібридних загроз. Це потребує посилення вектору безпекової інтеграції в аспекті залучення до інституційного комплексу забезпе-

чення спільної європейської політики безпеки та оборони й конкретизації та уніфікації відносин із союзними державами України на рівні законодавства із закріпленням особливостей такої взаємодії.

Список використаних джерел

1. Васильєв Г. Ю. підтримка міжнародної безпеки – глобальна проблема людства. *Вісник Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”*. 2014. № 2 (21). URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8356/1/Vasiliev_155.pdf (дата звернення: 10.09.2020).
2. Гбур Зоряна. Гібридна війна та її вплив на державне управління економічною безпекою. *Hybrid war and its impact on economic security government*. С. 75–93. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/download/all-science/5.pdf> (дата звернення: 10.09.2020).
3. Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і східного партнерства (Аналітичний документ). *Громадська Синергія*. Київ, 2018. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/blok_XXI-end_0202.pdf (дата звернення: 15.09.2020).
4. Дуркалець Яцек. Європейська безпека без Договору ЯССД. *NATO Review*. 2019. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2019/09/30/vropejs-ka-bezpeka-bez-dogovoru-yassd/index.html> (дата звернення: 15.09.2020).
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 15.09.2020).
6. Спільна декларація міністрів закордонних справ України, Республіки Польща та Литовської Республіки щодо заснування “Люблінського трикутника”. *Урядовий портал*. 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-ministriv-zakordonnih-sprav-ukrayini-respubliki-polshcha-ta-litovskoyi-respubliki-shchodo-zasnuvannya-lyublinskogo-trikutnika> (дата звернення: 10.09.2020).
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 р. “Про Стратегію національної безпеки України”: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 15.09.2020).
8. Федина Софія. Гібридні загрози міжнародній безпеці та шляхи протидії. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. 2017. Вип. 43. С. 54–63. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/9412> (дата звернення: 10.09.2020).
9. A Europe that Protects: Countering Hybrid Threats. *European External Action Service*. 2018. URL: https://eeas.europa.eu/topics/economic-relations-connectivity-innovation/46393/europe-protects-countering-hybrid-threats_en (дата звернення: 20.09.2020).
10. A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy “Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe”. *An official website of the European Union*. 2016. URL: http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (дата звернення: 20.09.2020).
11. CSIS Commission on smart power – a smarter, more secure America. *Center for Strategic & International Studies*. 2007. URL: http://csis.org/files/media/csis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf (дата звернення: 20.09.2020).
12. EU-NATO cooperation – Factsheets. *An official website of the European Union*. 2019. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/28286/eu-nato-cooperation-factsheets_en (дата звернення: 15.09.2020).
13. European External Action Service HQ Organisation chart as of 16 July 2020. *European External Action Service*. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2020_-_16_-_07_-_eeas_2.0_orgchart.pdf.
14. Franco-British St. Malo Declaration (4 December 1998). *Digital Research in European Studies*. URL: https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf (дата звернення: 10.09.2020).
15. Joint communication to the European Parliament and the Council: Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN> (дата звернення: 10.09.2020).
16. Joint report to the European parliament and the Council on the implementation of the Joint Framework on countering hybrid threats – a European Union response. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/24601/attachments/1/translations/en/renditions/native> (дата звернення: 20.09.2020).

17. Joint staff working document: EU operational protocol for countering hybrid threats “EU Playbook”. URL: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/jul/eu-com-countering-hybrid-threats-playbook-swd-227-16.pdf> (дата звернення: 20.09.2020).

18. Official website of the PESCO. URL: <https://pesco.europa.eu> (дата звернення: 20.09.2020).

19. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE). URL: <https://www.hybridcoe.fi> (дата звернення: 20.09.2020).

Bilokon M. V.,

*PhD in Public Administration, Associate Professor of Law and European Integration Department,
KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0002-5389-7013*

THE EUROPEAN DIMENSION OF GLOBAL SECURITY: SIGNIFICANCE FOR UKRAINE

This article is devoted to the analysis of current EU practices in the field of ensuring global and regional security; to determining the place of countering hybrid threats as a component of the global security complex; to comparing the ability to realize the national interests of the state with the ability in the global dimension; to the search for ways to intensify Ukraine's participation in the system of European counteraction and prevention of hybrid threats.

The analysis of the current EU practices in the field of ensuring global and regional security, carried out in the article, showed that it is envisaged to look for a common European response to modern challenges in “strategic autonomy” and “resilience”, according to the EU Global Strategy. Thus, the EU members have stepped up the formation of a common institutional structure for countering global and regional threats (including hybrid ones), without giving up the advantages of the Euro-Atlantic integration process in this aspect.

The place of countering hybrid threats in the complex of ensuring global security is determined by the fact that this issue is not limited to preventing only this type of possible dangers. However, de facto, any modern global threat in one aspect or another is used for their own purposes by the states that are the source of hybrid threats.

Comparison of the ability to realize national interests with abilities in the global dimension showed that the main aspect of the subjectivization of the state in the world arena is its ability to concentrate on achieving positive dynamics of the country's development, regardless of objective, subjective, internal or external conditions, including at the global level.

Thus, Ukraine, not being a global player, but having equivalent global challenges to national security, should attract assistance to overcome them through intensified participation in the European system of countering and preventing hybrid threats. This requires strengthening the vector of integration in the aspect of attracting to the institutional complex of ensuring a common European security and defense policy, as well as concretizing and unifying relations with the allied states of Ukraine at the legislative level, with the consolidation of the features of such interaction.

Keywords: hybrid threats; global international security; global threats; European integration; national interests.

References

1. Vasyliiev, H.Yu. (2014). Pidtrymka mizhnarodnoi bezpeky – hlobalna problema liudstva. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho”*, 2 (21). URL: http://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8356/1/Vasiliiev_155.pdf [in Ukrainian].
2. Hbur, Zoriana. Hibrydna vijna ta ii vplyv na derzhavne upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu. *Hybrid war and its impact on economic security government*, 75–93. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/download/all-science/5.pdf> [in Ukrainian].
3. Hibrydni zahrozy Ukraini i suspilna bezpeka. Dosvid EU i skhidnoho partnerstva (Analitichnyy dokument). *Hromadska Synerhiia*. (2018). Kyiv. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/blok_XXI-end_0202.pdf [in Ukrainian].
4. Durkalets, Yatsek. (2019). Yevropejska bezpeka bez Dohovoru YaSSD. *NATO Review*. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2019/09/30/vropejs-ka-bezpeka-bez-dogovoru-yassd/index.html> [in Ukrainian].
5. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].

6. Spilna deklaratsiia ministriv zakordonnykh sprav Ukrainy, Respubliky Polscha ta Lytovskoi Respubliky schodo zasnuvannia "Liublinskoho trykutnyka". (2020). *Uriadovyj portal*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-ministriv-zakordonnih-sprav-ukrayini-respubliki-polshcha-ta-litovskoyi-respubliki-shchodo-zasnuvannya-lyublinskogo-trikutnika> [in Ukrainian].
7. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 r. "Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy": Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 . № 392/2020. (2020). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> [in Ukrainian].
8. Fedyna, Sofiia. (2017). Hibrydni zahrozy mizhnarodnij bezpetsi ta shliakhy protydii. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia mizhnarodni vidnosyny, issue 43, 54–63*. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/9412> [in Ukrainian].
9. A Europe that Protects: Countering Hybrid Threats. *European External Action Service*. (2018). URL: https://eeas.europa.eu/topics/economic-relations-connectivity-innovation/46393/europe-protects-countering-hybrid-threats_en.
10. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy "Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe". *An official website of the European Union*. (2016). URL: http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf.
11. CSIS Commission on smart power – a smarter, more secure America. *Center for Strategic & International Studies*. (2007). URL: http://csis.org/files/media/csis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf.
12. EU-NATO cooperation – Factsheets. *An official website of the European Union*. (2019). URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/28286/eu-nato-cooperation-factsheets_en.
13. European External Action Service HQ Organisation chart as of 16 July 2020. *European External Action Service*. (2020). URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2020_-_16_-_07_-_eeas_2.0_orgchart.pdf.
14. Franco-British St. Malo Declaration (4 December 1998). *Digital Research in European Studies*. (1998). URL: https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf.
15. Joint communication to the European Parliament and the Council: Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN>.
16. Joint report to the European parliament and the Council on the implementation of the Joint Framework on countering hybrid threats – a European Union response. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/24601/attachments/1/translations/en/renditions/native>.
17. Joint staff working document: EU operational protocol for countering hybrid threats "EU Playbook". URL: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/jul/eu-com-countering-hybrid-threats-playbook-swd-227-16.pdf>.
18. Official website of the PESCO. URL: <https://pesco.europa.eu>.
19. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE). URL: <https://www.hybridcoe.fi>.

Надійшла до редколегії 22.09.2020 р.